

Зміст

Загальна частина

1. Опис **проблем**, які обумовили прийняття Стратегії, і нормативно-правових актів, що діють у відповідних сферах.
2. Аналіз поточного **стану** справ, тенденції та обґрунтування щодо необхідності розв'язання виявлених проблем.
3. **Стратегічні цілі** та **показники** їх досягнення.
4. **Завдання**, етапи, **результати**, **показники** та орієнтовний **обсяг** необхідних **ресурсів**.
5. Порядок проведення **моніторингу**, **оцінки результатів** реалізації Стратегії та **звіттування**.

Проект Концепції державної стратегії

Захист та розвиток культурної спадщини України

Стислий зміст

1. Визначення **проблеми**, на розв'язання якої спрямована програма.
2. Аналіз **причини** виникнення проблеми та **обґрунтування** необхідності її розв'язання шляхом розроблення и виконання програми.
3. Визначення **мети** програми
4. Визначення, порівняльний аналіз можливих **варіантів** розв'язання проблеми та **обґрунтування** оптимального варіанта.
5. Визначення на основі оптимального варіанта **шляхів** та **засобів** розв'язання проблеми, **строків** виконання програми.
6. Оцінка очікуваних **результатів** виконання програми, зокрема:
 - економічних,
 - соціальних,
 - екологічних,та визначення її **ефективності**.
7. Оцінка
 - фінансових,
 - матеріально-технічних,
 - трудових**ресурсів, необхідних** для виконання програми.

§ 15. Засади

1. Забезпечення формування та реалізації державної політики у сферах, віднесених до компетенції Кабінету Міністрів, здійснюється міністерствами шляхом:

- 1) вивчення стану справ у відповідних сферах;
- 2) визначення суспільно важливих проблем, що потребують розв'язання, та їх пріоритетизації;
- 3) пошуку оптимальних шляхів розв'язання проблем;

- 4) визначення груп заінтересованих сторін, на яких впливатиме державна політика, та проведення з їх представниками відповідних консультацій;
- 5) розроблення концепцій державної політики;
- 6) прогнозування впливу державної політики, зокрема на інтереси заінтересованих сторін;
- 7) планування ресурсів та заходів, необхідних для реалізації державної політики;

8) розроблення проектів законодавчих актів, інших актів законодавства, здійснення контролю за виконанням прийнятих актів;

9) проведення постійного моніторингу та періодичного оцінювання результатів реалізації державної політики і розроблення на основі такого оцінювання пропозицій щодо її продовження, перегляду чи припинення.

§ 3-1. Засади формування та реалізації державної політики

1. Забезпечення формування та реалізації державної політики у сферах, віднесених до компетенції Кабінету Міністрів, здійснюється міністерствами шляхом:

- 1) вивчення стану справ у відповідних сферах;
- 2) визначення суспільно важливих проблем, що потребують розв'язання, та їх пріоритетизації;
- 3) пошуку оптимальних шляхів розв'язання проблем;

4) розроблення та виконання програмних документів Кабінету Міністрів, а також проведення моніторингу та оцінки їх виконання;

5) участі в підготовці документів з питань планування діяльності Кабінету Міністрів та забезпеченні їх виконання;

6) розроблення проектів законодавчих актів, інших актів законодавства, здійснення контролю за виконанням прийнятих актів;

7) розроблення та виконання планів діяльності на середньостроковий період та/або планів роботи на рік, орієнтованих на реалізацію завдань Програми діяльності Кабінету Міністрів, інших програмних документів Кабінету Міністрів та документів з питань планування діяльності Кабінету Міністрів.

СХВАЛЕНО розпорядженням Кабінету Міністрів
України від 4 березня 2025 р. № 183-р

СТРАТЕГІЯ розвитку фонду захисних споруд цивільного захисту на період до 2034 року

Загальна частина

Ця Стратегія є довгостроковим програмним документом, що визначає основні проблеми з питань розвитку фонду захисних споруд цивільного захисту, а також стратегічні цілі та завдання для їх розв'язання і створення захищеного середовища для цивільного населення.

Метою Стратегії є формування захищеного середовища для цивільного населення шляхом створення мережі об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту для захисту життя і мінімізації втрат серед цивільного населення в разі застосування ворогом сучасних засобів ураження, що створює умови для забезпечення подальшого економічного та соціального розвитку держави.

Ця Стратегія розроблена із урахуванням рішення Ради національної безпеки і оборони України від 23 червня 2023 р. "Щодо результатів оперативних обстежень об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту та вирішення проблемних питань щодо укриття населення", уведеного в дію Указом Президента України від 26 червня 2023 р. № 353.

Правовою основою Стратегії є Конституція України, Кодекс цивільного захисту

України, Закони України “Про національну безпеку України”, “Про оборону України”, “Про правовий режим воєнного стану” та Указ Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722 “Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року”.

У цій Стратегії терміни вживаються у значенні, наведеному в Кодексі цивільного захисту України, Законах України “Про національну безпеку України”, “Про оборону України”, “Про регулювання містобудівної діяльності”, “Про технічні регламенти та оцінку відповідності”, “Про будівельні норми” і “Про стандартизацію”.

1. Опис проблем, які обумовили прийняття Стратегії, і нормативно-правових актів, що діють у відповідних сферах

Після завершення Другої світової війни основним рушієм створення засобів колективного захисту було розуміння необхідності захисту населення від застосування зброї масового знищення та звичайних засобів ураження (конвенційної зброї) у разі поновлення воєнних (бойових) дій.

Усвідомлюючи ризики того часу, УРСР у складі СРСР розпочала розбудову захисних споруд цивільної оборони (сховищ, які повинні захищати від небезпечних чинників, що можуть виникнути внаслідок застосування зброї масового знищення, та протирадіаційних укриттів, які надають захист від іонізуючого випромінювання в разі радіоактивного забруднення місцевості і частково від інших уражаючих чинників ядерного вибуху), а також створення укриттів найпростішого типу, які в подальшому мали дооблаштовуватися та підвищуватися до рівня протирадіаційних укриттів шляхом проведення будівельних робіт і посилення захисних властивостей.

Захисні споруди того часу були призначені здебільшого для захисту працівників об’єктів, що були важливими для економіки та безпеки держави. Діяльність штабів цивільної оборони спрямовувалася на нарощування кількості захисних споруд цивільної оборони шляхом, зокрема, дооблаштування укриттів найпростішого типу до рівня протирадіаційних укриттів, що не завжди відповідало фактичному технічному стану таких об’єктів.

Необхідно також зазначити, що відомості про кількість, характеристики та місця розташування захисних споруд цивільної оборони належали до інформації з обмеженим доступом, яка не була відомою пересічним громадянам.

На час проголошення незалежності України загальна кількість захисних споруд цивільної оборони становила приблизно 30 тис. об’єктів, які загалом перебували у складі єдиних майнових комплексів суб’єктів господарювання та потребували проведення технічної інвентаризації відповідно до вимог законодавства. При цьому, зважаючи на основні державотворчі процеси, зокрема у сфері національної безпеки, що відбувалися в той час (демілітаризація, перехід від концепції “цивільної оборони” до концепції “цивільного захисту”, обмежене фінансування заходів захисту населення і територій), основні заходи із забезпечення укриття населення в захисних спорудах цивільної оборони в подальшому були спрямовані, насамперед, на збереження наявних об’єктів і недопущення їх ліквідації під час переходу до ринкової економіки (приватизації, корпоратизації та інших способів зміни форми власності суб’єктів господарювання). Незважаючи на вимоги законодавства у сфері

цивільного захисту, будівництво нових захисних споруд цивільної оборони практично не здійснювалося.

Із часу проголошення незалежності України основними ризиками для цивільного населення та об'єктів національної економіки в умовах особливого періоду розглядалися ймовірні дії противника (агресора), пов'язані із ударами по ядерних, зокрема енергетичних, об'єктах, арсеналах (складах) боєприпасів, об'єктах суб'єктів господарювання, віднесених до категорій цивільного захисту. Планування заходів цивільного захисту населення, зокрема в частині забезпечення засобами колективного та індивідуального захисту, та їх здійснення на території держави здебільшого було спрямовано на створення умов для захисту населення, яке проживає в зонах можливого ураження, навколо зазначених об'єктів, та їх персоналу. Що стосується інших категорій населення, то основним заходом захисту в умовах загроз воєнного характеру була евакуація населення із небезпечних зон, районів ведення воєнних (бойових) дій.

Із набранням чинності Кодексом цивільного захисту України (21 листопада 2012 р.) відбулася заміна терміна “захисні споруди цивільної оборони” на термін “захисні споруди цивільного захисту”, у правовому полі з'явився термін “фонд захисних споруд цивільного захисту”, який передбачає сукупність усіх засобів колективного захисту, створених для укриття населення: сховищ, протирадіаційних укриттів, найпростіших укриттів, споруд подвійного призначення.

Протягом 2008—2014 років здійснювалися заходи із технічної інвентаризації наявних захисних споруд цивільного захисту та належного обліку об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту, а також виключення з обліку споруд, стан яких не відповідав нормам для захисних споруд цивільного захисту (помилково обліковані, зруйновані, перебували в аварійному стані тощо), зокрема не відповідали ДБН В.2.2-5-97 “Будівлі та споруди. Захисні споруди цивільного захисту”.

Тому в 2014 році фонд захисних споруд цивільного захисту налічував лише 27 тис. захисних споруд цивільного захисту, із яких:

- були неготовими до використання за призначенням — приблизно половина об'єктів;
- пройшли технічну інвентаризацію — орієнтовно 40 відсотків (на сьогодні кількість захисних споруд цивільного захисту, що пройшли технічну інвентаризацію, становить більше 75 відсотків).

З огляду на такі показники та через збройну агресію Російської Федерації проти України вкрай необхідним є швидке нарощування кількості об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту із урахуванням вимог нормативно-правових актів, а також досвіду інших держав.

Нормативно-правовими актами, що регулюють діяльність у сфері створення та утримання фонду захисних споруд цивільного захисту, є:

- Кодекс цивільного захисту України;
- Закон України “Про регулювання містобудівної діяльності”; Закон України “Про будівельні норми”;

- Закон України “Про архітектурну діяльність”;
- Закон України “Про технічні регламенти та оцінку відповідності”;
- постанова Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2011 р. № 461 “Питання прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об’єктів” (Офіційний вісник України, 2011 р., № 32, ст. 1359);
- постанова Кабінету Міністрів України від 11 травня 2011 р.
- № 560 “Про затвердження Порядку затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України” (Офіційний вісник України, 2011 р.,
- № 41, ст. 1674);
- постанова Кабінету Міністрів України від 9 січня 2014 р. № 6 “Про затвердження переліку об’єктів, проектна документація на будівництво яких повинна включати розділ інженерно-технічних заходів цивільного захисту” (Офіційний вісник України, 2014 р., № 7, ст. 200);
- постанова Кабінету Міністрів України від 10 березня 2017 р. № 138 “Деякі питання використання об’єктів фонду захисних споруд цивільного захисту” (Офіційний вісник України, 2017 р., № 24, ст. 682);
- постанова Кабінету Міністрів України від 1 вересня 2021 р. № 926 “Про затвердження Порядку розроблення, оновлення, внесення змін та затвердження містобудівної документації” (Офіційний вісник України,
- 2021 р., № 72, ст. 4545);
- постанова Кабінету Міністрів України від 14 жовтня 2022 р. № 1160 “Про затвердження Порядку розроблення, здійснення експертизи та застосування проектів повторного використання у будівництві та внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 11 травня 2011 р. № 560 і від 23 травня 2011 р. № 554” (Офіційний вісник України, 2022 р., № 83, ст. 5108);
- постанова Кабінету Міністрів України від 12 травня 2023 р. № 488 “Деякі питання проведення технічної інвентаризації” (Офіційний вісник України, 2023 р., № 51, ст. 2851);
- постанова Кабінету Міністрів України від 26 травня 2023 р. № 535 “Про затвердження Технічного регламенту засобів цивільного захисту” (Офіційний вісник України, 2023 р., № 55, ст. 3081);
- наказ МВС від 9 липня 2018 р. № 579 “Про затвердження вимог з питань використання та обліку фонду захисних споруд цивільного захисту”.

2. Аналіз поточного стану справ, тенденцій та обґрунтування щодо необхідності розв’язання виявлених проблем

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну є найбільшим випробуванням для єдиної державної системи цивільного захисту, національної безпеки і оборони зокрема, а також для нашої держави загалом. Стан готовності і здатність органів державної влади, усіх складових сектору безпеки і оборони, органів місцевого самоврядування, єдиної державної системи цивільного захисту, національної економіки до переведення з мирного на воєнний стан, а також рівень готовності населення і території держави до оборони викрили недоліки, допущені під час планування заходів цивільного захисту в мирний час. Безліч державних механізмів управління показали як свою ефективність, так і неспроможність до

протидії сучасним викликам особливого періоду, основною причиною яких є суттєвий розвиток технологій, засобів і підходів до ведення противником бойових дій, які також адаптуються та змінюються в ході ведення воєнних (бойових) дій.

Досвід України в умовах повномасштабного вторгнення показав, що ризики для цивільного населення відрізняються від тих, які були наявні ще до проголошення незалежності України, а уявлення про можливі ризики (наявні сьогодні) було хибним.

У період з 2014 року по 2022 рік прийнято ряд змін до нормативно-правових актів у сфері цивільного захисту, зокрема щодо створення та утримання фонду захисних споруд цивільного захисту. Частково запроваджено можливість укриття населення в найпростіших укриттях, але із більш раціональними підходами до їх облаштування та створення. Тому на сьогодні створено лише понад 40 тис. найпростіших укриттів, що дає змогу збільшити місткість фонду захисних споруд цивільного захисту майже вдвічі.

Станом на грудень 2024 року загальна кількість об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту на території України, підконтрольній Уряду України, становить 62 655 об'єктів, які забезпечують укриття 48,8 відсотка населення, при цьому 19 541 об'єкт — захисні споруди цивільного захисту і споруди подвійного призначення, а решта 42 443 об'єкти — найпростіші укриття. Місткість захисних споруд цивільного захисту і споруд подвійного призначення забезпечує укриття орієнтовно 17,5 відсотка населення, а найпростіших укриттів — 31,3 відсотка, у яких загалом можливо укрити приблизно половину населення держави.

Крім того, на сьогодні готовими до використання за призначенням є 54 167 (85,3 відсотка) об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту, із яких переважну кількість неготових об'єктів становлять саме захисні споруди цивільного захисту (12,4 відсотка), що фактично зменшує кількість об'єктів, які можна використовувати для укриття цивільного населення.

Наявного фонду захисних споруд цивільного захисту і споруд подвійного призначення недостатньо — і необхідно вживати дієвих заходів до нарощування кількості об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту (із урахуванням актуальних і перспективних безпекових викликів і загроз), насамперед, шляхом будівництва нових захисних споруд цивільного захисту і споруд подвійного призначення, а також належного пристосування наявних об'єктів підземного простору (паркінги, станції метрополітену, інші об'єкти) як споруд подвійного призначення та облаштування найпростіших укриттів.

Статтею 32 Кодексу цивільного захисту України визначено, що найпростіші укриття передбачаються для укриття населення виключно в умовах тимчасової нестачі інших об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту в особливий період. Найпростіші укриття призначені для зменшення непрямої дії звичайних засобів ураження під час ведення воєнних (бойових) дій та/або терористичних актів. Отже, використання найпростіших укриттів не повинно повністю замінити необхідний рівень захисту, передбачений законодавством.

Упродовж 2024 року зафіксовано майже 60 тис. обстрілів із використанням

артилерійських, мінометних боєприпасів, ракет та інших засобів ураження. Ключовими особливостями сучасних засобів озброєння, що застосовує ворог, є їх руйнівна сила, яка дедалі збільшується.

Найбільш інтенсивними є обстріли Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Сумської, Харківської, Херсонської, Чернігівської областей, а також Київської, Кіровоградської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Хмельницької та Черкаської.

За даними Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини, від початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації (станом на жовтень 2024 року) в Україні всього загинуло 11 973 цивільні особи (із них 622 дитини), а число поранених становить орієнтовно 26 тис. осіб (із них 1 686 дітей).

Постійні артилерійські, авіаційні та ракетні обстріли, зокрема із використанням ворогом засобів повітряного нападу та безпілотних літальних апаратів, створюють загрозу для населення, а ураження об'єктів критичної інфраструктури, зокрема енергетичної, хімічно та радіаційно небезпечних об'єктів, створюють нові ризики для цивільного населення. При цьому здебільшого фіксуються обстріли житлової інфраструктури населених пунктів.

За інформацією Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, лише з лютого по листопад 2024 року зруйновано та пошкоджено приблизно 250 тис. будинків, орієнтовно 3 798 закладів освіти, 1 911 закладів охорони здоров'я.

Привертає увагу той факт, що політичні діячі Російської Федерації зробили ряд заяв, які сприймаються всім світом як **погрози використання проти України ядерної та іншої зброї масового знищення** або її компонентів, а отже, **неможливо виключати можливість ескалації воєнного конфлікту із застосуванням неконвенційної зброї.**

Втрати серед мирного населення та цивільної інфраструктури значні. За таких обставин нарощення зусиль, спрямованих на мінімізацію ризиків ураження людей, а також захист їх від обстрілів, є ключовим завданням не лише сьогодні, але і на перспективу.

Відповідно до статті 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

Кодексом цивільного захисту України визначено, що громадяни України мають право на забезпечення засобами колективного захисту та їх використання.

Тому особливо актуальним є питання про забезпечення цивільного населення за місцем проживання та на об'єктах найбільш необхідних сфер суспільного життя засобами колективного захисту, а саме здійснення заходів із нарощування кількості об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту.

Усе це є підґрунтям для розуміння того, що наявних засобів колективного захисту для укриття цивільного населення в умовах воєнного стану та актуальної потреби в них недостатньо.

Слід зазначити, що створення нових захисних споруд цивільного захисту і споруд подвійного призначення безпосередньо пов'язане із забудовою території, а також реконструкцією наявних об'єктів, що пристосовуються під такі споруди. Процес забудови території значно розтягнутий у часі через довготривалі процедури із розроблення проектної документації об'єкта архітектури, проведення її експертизи, власне будівництва, прийняття в експлуатацію завершених будівництвом об'єктів, проведення їх технічної інвентаризації, а також через здійснення інших заходів, передбачених Законом України “Про регулювання містобудівної діяльності”.

Основним механізмом нарощування кількості об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту є розроблення розділів “Інженерно-технічні заходи цивільного захисту” у містобудівній і проектній документації, здійснення комплексу передбачених в них інженерно-технічних рішень, що спрямовані на запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, забезпечення захисту населення і територій від них і небезпеки, яка може виникнути під час ведення воєнних (бойових) дій або внаслідок таких дій, а також створення умов для забезпечення сталого функціонування суб'єктів господарювання і територій в особливий період. Завдяки неухильному та ефективному здійсненню комплексу інженерно-технічних заходів цивільного захисту, передбачених розділами “Інженерно-технічні заходи цивільного захисту” у містобудівній і проектній документації, можна забезпечити створення безпечної інфраструктури для населення та важливих для держави об'єктів в умовах надзвичайних ситуацій і ведення воєнних (бойових) дій, а також підвищити стійкість територіальних громад до функціонування в особливий період.

Збройна агресія Російської Федерації проти України має ознаки тривалості, а перемога України означатиме не тільки повернення тимчасово окупованих територій, але і створення комплексної системи безпеки, що мінімізуватиме чинники виникнення можливих загроз у майбутньому.

А отже, побудова ефективної системи захисту населення від актуальних безпекових викликів і загроз є одним із найбільш пріоритетних завдань держави. Зазначене потребує напрацювання довгострокових рішень і здійснення системних безпекових заходів на державному рівні.

На сьогодні **ключовою проблемою** є недостатній рівень забезпечення **укриття населення в наявних об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту (орієнтовно лише 48,8 відсотка), що обумовлено такими факторами:**

- процес створення захисних споруд цивільного захисту і споруд подвійного призначення потребує значних обсягів капіталовкладень, тому обсяги їх будівництва не відповідають потребі;
- наявність значної кількості об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту, які є непридатними до укриття населення (майже 15 відсотків) і не відповідають вимогам законодавства до утримання та експлуатації таких споруд;
- недостатні темпи освоєння об'єктів підземного простору (паркінги, станції метрополітену, інші об'єкти) будівель і споруд населених пунктів з метою належного пристосування наявних об'єктів як споруд подвійного призначення та найпростіших укриттів;

- невідповідність захисних властивостей значної кількості наявних об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту (зокрема протирадіаційних укриттів) небезпечним факторам сучасних засобів ураження;
- низький рівень відповідності наявних об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту ризикам сьогодення;
- прогалини в містобудівному законодавстві в частині здійснення комплексу інженерно-технічних заходів цивільного захисту, зокрема йдеться про будівництво захисних споруд цивільного захисту і споруд подвійного призначення, проведення експертизи і технічної інвентаризації, що дає змогу суб'єктам містобудування виконувати норми законодавства не повною мірою;
- низький рівень усвідомлення суб'єктами господарювання, іншими юридичними особами, фізичними особами — підприємцями необхідності створення об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту, що потребує на законодавчому рівні посилення відповідальності посадових осіб за недотримання вимог законодавства щодо створення, утримання та експлуатації фонду захисних споруд цивільного захисту;
- низький рівень відповідності наявних об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту вимогам інклюзивності, зокрема щодо їх доступності для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення;
- відсутність мережі захисних споруд цивільного захисту публічного доступу, які розташовуються на загальнодоступній території та доступ до яких забезпечено для всіх категорій населення (далі — захисні споруди публічного доступу), у наявній і перспективній забудові населених пунктів;
- відсутність повноважень у ДСНС для участі на всіх етапах створення захисних споруд цивільного захисту і споруд подвійного призначення, зокрема під час проектування, експертизи, будівництва та прийому в експлуатацію таких споруд, як гаранта дотримання державних інтересів під час формування якісного безпечного середовища, що є усталеною практикою в зарубіжних країнах;
- відсутність визначеної законодавством відповідальності посадових осіб, суб'єктів господарювання та інших юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців за недотримання вимог законодавства щодо створення, утримання та експлуатації фонду захисних споруд цивільного захисту;
- недостатня фінансова спроможність для спрямування коштів бюджетів усіх рівнів на створення та утримання фонду захисних споруд цивільного захисту.

Держави ЄС та інші країни світу розв'язують проблемні питання щодо укриття цивільного населення (із якими зіткнулася Україна під час повномасштабного вторгнення Російської Федерації) здебільшого в мирний час і в різний спосіб.

На сьогодні особливо заслуговує на вивчення досвід **Ізраїлю** щодо забезпечення належного рівня укриття населення, що перебуває тривалий час у стані воєнних (бойових) дій, і застосування його в Україні, а також використання досвіду **Фінляндії** та **Швейцарії**, які забезпечили достатню кількість об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту, що дає змогу захистити більше 90 відсотків населення цих

держав.

В Ізраїлі набуло широкого поширення укриття в захищених просторах, які створюються для захисту населення в житловій, адміністративній і промисловій забудові, а також у місцях масового скупчення людей на місцевості. Основною характеристикою такого підходу для укриття населення є оптимальний захист людей із урахуванням:

- фінансово обґрунтованих показників;
- реальних загроз для маленької за площею держави (зокрема, фактичний час від оповіщення про тривогу до прильоту боєприпасів ворога зазвичай не перевищує однієї хвилини);
- потужності вибухової частини (маси вибухової речовини), притаманної засобам ураження ворога, та спроможності потрапляти в місця розташування будь-якого об'єкта життєзабезпечення, критичної інфраструктури тощо.

У Швейцарській Конфедерації домінує людиноцентричний підхід до укриття цивільного населення, який передбачає, що укриття (герметичні споруди) створюються в усіх житлових, громадських та адміністративних будівлях, навіть у приватній забудові, а фактична місткість усіх укриттів значно перевищує чисельність населення держави.

У Фінляндській Республіці створено достатню кількість сховищ (герметичних споруд) для укриття більшої частини населення держави. На сьогодні місткість наявних сховищ забезпечує укриття майже 100 відсотків населення в міській забудові та переважної більшості населення в сільській місцевості. Розбудова мережі сховищ почалася після закінчення Другої світової війни і триває до теперішнього часу, що забезпечує можливість укриття цивільного населення практично від усіх можливих ризиків особливого періоду (ведення воєнних (бойових) дій).

З огляду на сучасні безпекові виклики та загрози ця Стратегія базується на таких концептуальних положеннях:

- гарантування та забезпечення державою конституційних прав громадян на захист життя і здоров'я, а також виконання у період воєнного стану норм міжнародного гуманітарного права;
- консолідація зусиль усіх державних інституцій з питань здійснення заходів із створення необхідної кількості об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту;
- визначення потреби у фонді захисних споруд цивільного захисту із урахуванням необхідності укриття всіх категорій населення за місцем роботи та місцем проживання, а також інших категорій населення за місцем тимчасового перебування у визначених законодавством випадках;
- дотримання принципу “захисні споруди цивільного захисту потрібні всім” під час проектування та будівництва житлових, громадських, промислових будівель, а також будівель і споруд різного функціонального призначення;
- дотримання принципу “держава не повинна зупинятися”, що полягає в першочерговому створенні умов для укриття персоналу об'єктів, що мають

стратегічне значення для економіки та безпеки держави, забезпечують реалізацію важливих функцій і надання життєво важливих послуг, об'єктів суб'єктів господарювання, віднесених до категорій цивільного захисту, органів державної влади, а також об'єктів критичної інфраструктури;

- захисні властивості і технічні характеристики захисних споруд цивільного захисту і споруд подвійного призначення повинні враховувати сучасний характер ведення воєнних (бойових) дій із застосуванням зброї масового знищення та звичайних засобів ураження (конвенційної зброї);
- створення споруд, призначених для зберігання (захисту) культурних цінностей в особливий період;
- розміщення об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту в наявній і перспективній забудові населених пунктів, що забезпечує можливість швидкого доступу до них населення (працівників) із найвіддаленішого місця їх розташування, із урахуванням радіуса пішохідної доступності до таких об'єктів, що визначено постановою Кабінету Міністрів України від 10 березня 2017 р. № 138 “Деякі питання використання об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту” (Офіційний вісник України, 2017 р., № 24, ст. 682);
- визначення підходів до будівництва захисних споруд цивільного захисту і споруд подвійного призначення в наявній забудові, зокрема під час комплексної реконструкції кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду;
- урахування кращих практик держав ЄС та інших розвинених країн світу щодо механізмів забезпечення населення укриттями різного типу, розвитку доступної інфраструктури безпеки, а також стійкої реалізації важливих функцій і надання життєво важливих послуг;
- поєднання зусиль і ресурсів держави, місцевого самоврядування та бізнесу для розвитку фонду захисних споруд цивільного захисту для укриття всіх категорій населення, зокрема осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення;
- залучення міжнародної технічної, благодійної допомоги та інших джерел фінансування, не заборонених законодавством, для створення об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту;
- посилення присутності (впливу) представників компетентних органів держави на всіх етапах проектування, будівництва та прийняття в експлуатацію захисних споруд цивільного захисту і споруд подвійного призначення;
- встановлення відповідальності посадових осіб, суб'єктів господарювання та інших юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців за недотримання вимог законодавства щодо створення, утримання та експлуатації фонду захисних споруд цивільного захисту.

Отже, у цій Стратегії розглядається реалізація найбільш адаптивного підходу до укриття цивільного населення із урахуванням досвіду та підходів провідних країн світу, а також фактичних можливостей економіки та держави загалом, що не створюватиме перешкод для здійснення заходів із оборони держави та сприятиме максимальному захисту цивільного населення.

3. Стратегічні цілі та показники їх досягнення

Вирішення зазначених проблем і створення захищеного середовища для цивільного населення планується забезпечити шляхом реалізації таких стратегічних цілей.

- Стратегічна ціль 1. **Забезпечення укриття всіх категорій населення** в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту відповідно до вимог законодавства.
- Стратегічна ціль 2. Освоєння **власного виробництва комплектуючих** (обладнання) для захисних споруд цивільного захисту і споруд подвійного призначення, а також виготовлення первинних (мобільних) укриттів.
- Стратегічна ціль 3. **Оптимізація структури і повноважень органів державної влади, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб і фізичних осіб** — підприємців під час створення об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту, а також застосування ефективних інструментів для реалізації державної політики з розвитку фонду захисних споруд цивільного захисту.
- Стратегічна ціль 4. **Поєднання зусиль і ресурсів** міжнародної спільноти, держави, місцевого самоврядування та бізнесу для розвитку фонду захисних споруд цивільного захисту.
- Стратегічна ціль 5. **Формування в посадових осіб органів державної влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів містобудування, приватного сектору та населення культури безпеки** щодо використання і утримання об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту.
- Стратегічна ціль 6. **Цифровізація процесу** створення, розвитку та утримання фонду захисних споруд цивільного захисту та інформування населення про фонд захисних споруд цивільного захисту і порядок дій в умовах постійної загрози для життя і здоров'я.

Показники досягнення цілей цієї Стратегії:

- **розвиток мережі об'єктів** фонду захисних споруд цивільного захисту;
- **розвиток виробництва комплектуючих** (обладнання) для захисних споруд цивільного захисту і споруд подвійного призначення, а також виготовлення первинних (мобільних) укриттів;
- **удосконалення публічного управління і менеджменту** з питань створення та утримання фонду захисних споруд цивільного захисту;
- **створення ефективного механізму фінансування заходів** із створення, розвитку та утримання фонду захисних споруд цивільного захисту;
- **формування в посадових осіб** органів державної влади, органів місцевого

самоврядування, суб'єктів містобудування, приватного сектору **та населення культури безпеки** щодо використання і утримання об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту, а також цифровізація заходів із створення, розвитку та утримання фонду захисних споруд цивільного захисту.

4. Завдання, етапи, результати, показники та орієнтовний обсяг необхідних ресурсів

Стратегічна ціль 1. Забезпечення укриття всіх категорій населення в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту відповідно до вимог законодавства.

Для досягнення стратегічної цілі 1 необхідно виконати такі завдання:

1) запровадження **масового будівництва** захисних споруд цивільного захисту і споруд подвійного призначення для укриття персоналу об'єктів, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави (критичної інфраструктури), об'єктів, що забезпечують реалізацію важливих функцій і надання життєво важливих послуг (закладів освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення та інших об'єктів важливих сфер суспільного життя), об'єктів суб'єктів господарювання, віднесених до категорій цивільного захисту, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, створення споруд, призначених для зберігання (захисту) культурних цінностей;

2) **нарощування кількості об'єктів** фонду захисних споруд цивільного захисту за рахунок обстеження та пристосування наявних об'єктів підземного простору (паркінги, станції метрополітену, інші об'єкти) усіх форм власності населених пунктів із мінімально необхідними для перебування населення умовами під найпростіші укриття та взяття їх на облік;

3) запровадження **масового будівництва** захисних споруд цивільного захисту і споруд подвійного призначення (під час будівництва багатоквартирних будинків, гуртожитків і готелів, що належать до об'єктів середнього (СС2) і значного (СС3) класів наслідків (відповідальності), захисних споруд публічного доступу в радіусі пішохідної доступності від житлової забудови (житлових мікрорайонів), а також під час реконструкції наявних будівель, споруд чи приміщень і пристосування їх під захисні споруди цивільного захисту або споруди подвійного призначення в таких зонах;

4) урахування під час просторового планування розвитку територій і населених пунктів питань щодо створення мережі об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту шляхом обов'язкового передбачення у складі містобудівної документації регіонального та місцевого рівня розділів "Інженерно-технічні заходи цивільного захисту";

5) **створення мережі первинних (мобільних) укриттів** у місцях можливого скупчення людей на місцевості (на зупинках транспорту, у парках, місцях відпочинку тощо);

6) **нормативно-правове врегулювання проблемних питань** щодо створення та утримання фонду захисних споруд цивільного захисту, а також адаптація законодавства до викликів сьогодення із урахуванням провідних (найбільш

ефективних) підходів держав ЄС та інших країн світу (унормування строків приведення захисних споруд цивільного захисту в готовність, утримання (фінансування) у мирний час);

7) **визначення на державному рівні необхідного рівня навантажень і впливів на захисні споруди** цивільного захисту із урахуванням сучасних військових загроз і прогнозованих впливів сучасних засобів ураження.

Стратегічна ціль 2. Освоєння власного виробництва комплектуючих (обладнання) для захисних споруд цивільного захисту і споруд подвійного призначення, а також виготовлення первинних (мобільних) укриттів.

Для досягнення стратегічної цілі 2 необхідно виконати такі завдання:

1) встановлення технічних вимог для кожного окремого обладнання та/або комплектуючих (обладнання) захисних споруд цивільного захисту і споруд подвійного призначення;

2) впровадження та проведення оцінки відповідності комплектуючих (обладнання) захисних споруд цивільного захисту і споруд подвійного призначення, а також первинних (мобільних) укриттів;

3) **створення умов для утворення і функціонування нових виробників** комплектуючих (обладнання) для захисних споруд цивільного захисту і споруд подвійного призначення.

Стратегічна ціль 3. Оптимізація структури і повноважень органів державної влади, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб і фізичних осіб — підприємців під час створення об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту, а також застосування ефективних інструментів для реалізації державної політики з питань розвитку фонду захисних споруд цивільного захисту.

Для досягнення стратегічної цілі 3 необхідно виконати такі завдання:

1) уточнення (диференціювання) повноважень органів державної влади з питань, пов'язаних із створенням, утриманням та експлуатацією фонду захисних споруд цивільного захисту;

2) забезпечення нарощування кількості об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту, залучення та ефективне використання коштів на проектування та будівництво захисних споруд цивільного захисту і споруд подвійного призначення в межах повноважень, визначених для органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування;

3) створення служб (ланок) укриттів цивільного захисту на місцевому рівні для утримання фонду захисних споруд цивільного захисту;

4) запровадження дієвого контролю державних інституцій за станом створення, утримання та експлуатації фонду захисних споруд цивільного захисту, будівництва об'єктів, а також за станом дотримання державних інтересів щодо реалізації вимог розділу “Інженерно-технічні заходи цивільного захисту” під час просторового планування розвитку територій і населених пунктів;

5) встановлення відповідальності посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування за недотримання вимог законодавства з питань цивільного захисту (зокрема, укриття населення) під час планування та забудови територій.

Стратегічна ціль 4. Поєднання зусиль і ресурсів міжнародної спільноти, держави, місцевого самоврядування та бізнесу для розвитку фонду захисних споруд цивільного захисту.

Для досягнення стратегічної цілі 4 необхідно виконати такі завдання:

1) забезпечення виконання Українською Стороною домовленостей щодо створення міжнародної Коаліції з питань розвитку фонду захисних споруд цивільного захисту;

2) організація співпраці з іншими державами-партнерами, установами та організаціями для розширення складу міжнародної Коаліції з питань розвитку захисних споруд цивільного захисту;

3) налагодження двостороннього співробітництва з державами-партнерами, благодійними організаціями, інвесторами;

4) запровадження нових бюджетних програм (субвенцій) і розширення діючих програм (субвенцій), спрямованих на фінансування створення, розвиток та утримання фонду захисних споруд цивільного захисту, під час підготовки проектів державного та місцевих бюджетів.

Стратегічна ціль 5. Формування в посадових осіб органів державної влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів містобудування, приватного сектору та населення культури безпеки щодо використання і утримання об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту.

Для досягнення стратегічної цілі 5 необхідно виконати такі завдання:

1) удосконалення процесів навчання населення (учнів, студентів, зокрема і під час післядипломної підготовки) з питань укриття в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту;

2) удосконалення інформаційно-довідкових куточків з питань цивільного захисту, а також виховання в населення відповідального ставлення до власної безпеки.

Стратегічна ціль 6. Цифровізація процесу створення, розвитку та утримання фонду захисних споруд цивільного захисту та інформування населення про фонд захисних споруд цивільного захисту і порядок дій в умовах постійної загрози для життя і здоров'я.

Для досягнення стратегічної цілі 6 необхідно виконати такі завдання:

1) інформування населення про наявні об'єкти фонду захисних споруд цивільного захисту, покращення процесу обліку відповідного фонду та його інструментів;

2) **створення (розміщення) інтерактивних карт** для населення та/або інших загальнодоступних інструментів інформування;

3) **створення груп/чатів/каналів** у мобільних застосунках, соціальних мережах, найбільш поширених серед населення.

Досягнення завдань здійснюватиметься трьома етапами:

- перший етап — 2025—2027 роки;
- другий етап — 2028—2030 роки;
- третій етап — 2031—2034 роки.

1) На першому етапі передбачається:

- проведення **аналізу можливості укриття** цивільного населення, яке проживає в сільських населених пунктах і яке проживає у приватних домоволодіннях міст, **у льохах і підвалах**;
- дооблаштування всіх наявних, придатних для укриття, об'єктів підземного простору (паркінги, станції метрополітену, інші об'єкти) та включення їх до складу фонду захисних споруд цивільного захисту;
- розроблення проектів будівництва захисних споруд цивільного захисту і споруд подвійного призначення з метою їх подальшого використання органами місцевого самоврядування як проектів повторного використання в будівництві;
- збільшення кількості об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту на 2 300 споруд за рахунок будівництва нових захисних споруд цивільного захисту і споруд подвійного призначення;
- створення міжнародної **Коаліції з питань розвитку захисних споруд цивільного захисту**;
- прийняття Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо запобігання надзвичайним ситуаціям та ліквідації їх наслідків, формування фонду захисних споруд цивільного захисту, створення класів та центрів безпеки” (реєстраційний номер 11345). **Законопроектом передбачається обов'язкове будівництво захисних споруд цивільного захисту під час будівництва багатоквартирних будинків і гуртожитків, закладів освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, об'єктів критичної інфраструктури.** Обов'язковість обстеження об'єктів підземного простору та взяття їх на облік (зокрема об'єктів, наявних в управлінні об'єднань співвласників багатоквартирних будинків) і внесення змін до підзаконних актів щодо утримання захисних споруд цивільного захисту в мирний час і строків приведення їх у готовність);
- нарощення кількості об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту під час будівництва багатоквартирних будинків, гуртожитків і готелів, що належать до об'єктів середнього (СС2) і значного (СС3) класів наслідків (відповідальності);

- нарощення кількості об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту за рахунок утворення мережі первинних (мобільних) укриттів у місцях можливого скупчення людей на місцевості (на зупинках транспорту, у парках, місцях відпочинку тощо).

2) На другому етапі передбачається:

- збільшення кількості об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту на 3 000 споруд за рахунок будівництва нових захисних споруд цивільного захисту і споруд подвійного призначення (зокрема захисних споруд публічного доступу);
- нарощення кількості об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту під час будівництва багатоквартирних будинків, гуртожитків і готелів;
- обстеження та дооблаштування об'єктів підземного простору в будівлях і спорудах, які здаються в експлуатацію без захисних споруд цивільного захисту, та включення їх до складу фонду захисних споруд цивільного захисту як найпростіших укриттів.

3) На третьому етапі передбачається:

- збільшення кількості об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту на 8 000 споруд за рахунок будівництва нових захисних споруд цивільного захисту і споруд подвійного призначення (зокрема захисних споруд публічного доступу);
- нарощення кількості об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту під час будівництва багатоквартирних будинків, гуртожитків і готелів;
- обстеження та дооблаштування об'єктів підземного простору в будівлях і спорудах, які здаються в експлуатацію без захисних споруд цивільного захисту, та включення їх до складу фонду захисних споруд цивільного захисту як найпростіших укриттів.

Очікувані результати:

- досягнення можливості укриття всіх категорій населення в захисних спорудах цивільного захисту, зокрема шляхом створення найпростіших укриттів в усіх наявних об'єктах підземного простору (паркінги, станції метрополітену, інші об'єкти), а також будівництво нових захисних споруд цивільного захисту і споруд подвійного призначення, за технічної можливості — реконструкція наявних об'єктів і пристосування під захисні споруди цивільного захисту або споруди подвійного призначення;
- розвиток фонду захисних споруд цивільного захисту в обсягах, необхідних для укриття всіх категорій населення відповідно до вимог законодавства;
- забезпечення всіх закладів освіти, а також закладів охорони здоров'я, що надають стаціонарну медичну допомогу, спеціалізованими захисними спорудами цивільного захисту, які дають змогу продовжувати навчальний і лікувальний процес під час надзвичайних ситуацій;
- створення в Україні виробництва всіх необхідних комплектуючих

(обладнання) для захисних споруд цивільного захисту в достатніх обсягах;

- запровадження дієвого **контролю** державних інституцій за станом створення, утримання та експлуатації фонду захисних споруд цивільного захисту, будівництва, а також за дотриманням державних інтересів щодо реалізації вимог розділів “Інженерно-технічні заходи цивільного захисту” під час просторового планування розвитку територій і населених пунктів;
- встановлення **відповідальності** посадових осіб, суб’єктів господарювання та інших юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців за недотримання вимог законодавства щодо створення, утримання та експлуатації об’єктів фонду захисних споруд цивільного захисту, а також посилення відповідальності посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування за недотримання вимог законодавства з питань цивільного захисту (зокрема укриття населення) під час планування та забудови територій.

Реалізація цієї Стратегії передбачає розроблення **операційних планів заходів** з її реалізації із конкретизацією окремих завдань і заходів та визначенням строків їх виконання. *(План на 2025-2027 рр. додається)*

Операційні плани заходів з реалізації Стратегії (далі — операційний план) розробляються на кожному етапі (із можливістю їх уточнення щороку).

Фінансування цієї Стратегії здійснюється за рахунок:

- коштів державного бюджету в межах наявних бюджетних програм;
- субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам;
- коштів місцевих бюджетів;
- коштів міжнародної допомоги, у тому числі міжнародної технічної допомоги та секторальної підтримки ЄС, інших партнерів з розвитку, міжнародних фінансових організацій;
- коштів інвесторів;
- власних коштів підприємств;
- інших джерел, не заборонених законодавством.

Для досягнення стратегічних цілей необхідне фінансування орієнтовно в обсязі

- 789,3 млрд. гривень (перший етап — 151,1 млрд. гривень,
- другий етап — 181,6 млрд. гривень,
- третій етап — 456,6 млрд. гривень), зокрема, за рахунок коштів державного бюджету в обсязі 81,2 млрд. гривень.

Передбачається також залучити кошти міжнародної

- **Коаліції з питань розвитку фонду захисних споруд цивільного захисту** в обсязі 642,5 млрд. гривень (**14,69 млрд. євро**).

Обсяг фінансування реалізації цієї Стратегії коригуватиметься із урахуванням обсягу коштів, передбачених законом про Державний бюджет України на відповідний рік.

5. Порядок проведення моніторингу, оцінки результатів реалізації Стратегії та звітування

МВС є відповідальним за **формування державної політики у сфері цивільного захисту**, а **ДСНС** — за реалізацію державної політики у сфері цивільного захисту, зокрема з питань створення, розвитку та утримання фонду захисних споруд цивільного захисту.

Координацію та методичне керівництво реалізації цієї Стратегії та виконання операційного плану забезпечує ДСНС.

Моніторинг та оцінку результатів реалізації Стратегії проводить ДСНС за участю міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, інших органів державної влади, обласних та Київської міської держадміністрацій (військових адміністрацій), органів місцевого самоврядування, інших заінтересованих сторін, залучених до виконання завдань, спрямованих на досягнення стратегічних цілей.

Функції державного замовника будівництва захисних споруд цивільного захисту та передачу їх територіальним громадам для подальшого утримання здійснюють обласні та Київська міська держадміністрації (військові адміністрації).

Відповідальні за реалізацію Стратегії органи, визначені в операційному плані, забезпечують наявність ресурсів, подають інформацію для проведення моніторингу за здійсненням заходів.

Контроль за виконанням операційного плану здійснює МВС.

Міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, інші органи державної влади, обласні та Київська міська держадміністрації (військові адміністрації) разом із органами місцевого самоврядування подають МВС у строки, установлені операційним планом, інформацію про стан реалізації Стратегії та виконання операційного плану.

МВС аналізує та узагальнює подану інформацію про стан виконання відповідного операційного плану, оцінює результати реалізації Стратегії та за результатами готує звіт про стан реалізації Стратегії, який починаючи з 2026 року подається щороку до 1 квітня на розгляд Кабінету Міністрів України та оприлюднюється на офіційному веб-сайті МВС.
